

Guanyar espais per a la cultura

quaderndelesidees.press/guanyar-espais-per-a-la-cultura/

21 d'agost de 2023

En els darrers anys, part del sector cultural i creatiu ha adoptat rols aliens al de productor d'imatges o objectes, amb artistes que actuen com a comunicadors, facilitadors o mediadors de la cultura i que, fent ús d'un repertori ampliat, defineixen la producció artística en funció d'objectius situats a l'esfera cultural, social, econòmica o política. Qüestions socials, educatives, sanitàries i de justícia mediambiental són objecte d'una reflexió basada en processos crítics i oberts que porten a l'artista cap a una relació més íntima amb un context específic. L'artista s'implica activament en un lloc o unes situacions concretes adoptant moltes vegades el paper d'«amfitrió», un paper que sempre està amb altres (participants, parts interessades, membres del públic), que és flexible, i que es pot infiltrar en diferents contexts, observant, proposant o participant-hi activament, per avançar en la transformació dels rols passius als actius. Aquest paper d'amfitrió com a agent provocador porta l'artista a convertir-se en comissari, gestor cultural, educador, mediador, acompanyant, connector; i propicia situacions d'intercanvi, suscitant respostes crítiques, tot fent emergir projectes autònoms que obriran processos creatius participatius i col·laboratius.

Càndida Bracons. Mirades Blaves. 73×50 cm.
Tècnica mixta sobre tela.

Aquest artista «amfitrió», més enllà de ser productor, constructor o traductor d'un espai, situació o temps específic, es pot convertir en allò que Latham anomenaria «una persona incidental»¹ en el sentit que, aliè a la negociació artista-públic, l'amfitrió connectaria, per a benefici públic, els usuaris amb el context, creant condicions per a la trobada, el diàleg, l'intercanvi, trobant un terreny comú d'acció. L'afirmació «El context és la meitat del treball» d'Artist Placement Group (APG)² sembla adequada per definir l'espai de l'art en un entorn participatiu que, més enllà del treball a l'estudi individual, fa un salt de l'obra d'art objectual a una experiència vinculada a un espai o situació específics, amb resultats basats en la recerca i producció creativa que implica coneixement i el foment de les relacions multidisciplinàries.

Tenint en compte això, des del sector de les arts s'experimenten nous models d'ocupació espacial; espais d'experimentació, i alhora de connexió, de reflexió i, com suggereix G. Deleuze, «d'acció, teòrica i pràctica, que sostindran xarxes, en un moment en què la representació ja no existeix».³ Especialment important és ocupar els entorns institucionals obrint espais dinàmics i autogestionats, en la línia d'una «*autoinstitució*»,⁴ *per tal de desenvolupar una pràctica creativa crítica, alternativa, col·laborativa. Espais oberts que permetin implementar noves eines per al reconeixement i la difusió de la pràctica mateixa, impulsant la seva implicació social, connectant la institució amb els diversos públics i agents de dinamització social. Espais que permetin posar en pràctica projectes que, basats en el*

desenvolupament de les habilitats relacionals, creatives i innovadores, promoguin la participació activa del públic en un procés que pugui anar més enllà de la temporalitat dels seus resultats immediats i de l'espai mateix que l'acull.

Càndida Bracons. Mirades blaves. 40 x 40 cm.

Tècnica mixta sobre tela.

La necessitat d'ocupar la institució cultural des de la mateixa pràctica establint espais diferenciats i autogestionats al seu interior es constata en la realitat desgraciadament comuna a molts centres artístics actuals que tenen poca o cap relació amb el seu context més immediat, ja sigui amb el barri circumdant, amb la ciutat, o fins i tot sense relació amb el mateix sector cultural i creatiu fora d'un cercle tancat i poc permeable. Avui encara, molts centres de producció artística contemporània són vistos com un espai elitista per uns, són invisibles per a altres, i en alguns casos s'entenen com a espai de mera recepció o emmagatzematge d'obra, amb poca visió de les possibilitats que poden oferir.

Cada vegada més, davant una comuna manca de canals de comunicació i suport mutu entre diferents agents culturals actius del sector, s'està posant atenció a engegar activitats conjuntes, per tal de qüestionar i replantejar com viure i compartir la institució. Aquest canvi, entès com a procés, ha de tenir en compte factors com:

– Negociació. Atès que la institució en general es mou a un ritme lent i amb un gran nombre de tràmits burocràtics a seguir, cal pensar com introduir espais autònoms, en què els protocols amb la institució es negociïn mitjançant un únic intermediari, clau per adoptar nous continguts i promoure activitats, sense que l'usuari creador hagi de seguir un complex procediment per accedir a l'espai.

– Diàleg. La intermediació amb altres agents socioculturals i organitzacions locals, així com amb el sector en general, constitueix un element fonamental per involucrar la ciutadania tant en la comprensió com en l'acció de la pràctica artística. Això poques vegades s'aconsegueix a través de les exposicions, ja que la majoria no impliquen la gent en cap procés creatiu que permeti conscienciar o comprendre la producció artística.

– Repensar els espais. Ocupar un espai requereix l'experiència quotidiana del lloc, entendre els processos que tinguin lloc, les relacions que s'estableixen amb l'entorn sociocultural, observant en temps real, qüestionant la pràctica des d'entendre tant les necessitats com els deures, per crear noves estratègies que reconnectin amb les persones des de relacions positives i crítiques. Les pràctiques artístiques participatives es caracteritzen per fomentar la integració entre grups de diversos tipus i interessos; per reivindicar espais comuns; per ampliar l'abast de l'art mitjançant la col·laboració amb altres artistes, disciplines i comunitats; per generar xarxes, estratègies, situacions educatives i un intercanvi de coneixements; i per fomentar transformacions (accions concretes en temps real).

Qualsevol espai, fins i tot un espai residual, es pot convertir en un espai ideal per treballar, per compartir, per desenvolupar un projecte. L'ús de finestres, aparadors, entrades, escales, patis a centres d'art, museus i altres espais culturals com a escenari de diverses activitats creatives i educatives són mostra de diferents possibilitats d'ocupar la institució convertint espais residuals en nodes d'acció. Es tracta, doncs, de considerar que la pràctica artística, més enllà dels límits d'un sistema establert des de l'esfera d'allò purament estètic, genera un flux de coneixement existent en un territori híbrid amb altres disciplines, en el qual es fa ressò de necessitats de la comunitat, i amb objectius autònoms; de considerar també que per aconseguir aquests objectius autònoms s'han de tenir en compte possibles «*espais d'acció cultural*», zones d'ús comú no planificat (dins i fora de la institució cultural), que amb uns protocols d'ús, manteniment i gestió autònoma es poden convertir, de forma més o menys continuada, en un marc contextual de valor per a l'acció i producció artística, on dialogar, compartir experiències, per tal d'afavorir qüestionaments crítics i transformadors.

Així doncs, la capacitat propositiva de la pràctica artística participativa posa de manifest noves maneres d'investigar, experimentar, actuar, registrar, mobilitzar recursos, etc., a partir del foment de processos que van molt més enllà de la producció-reproducció referenciada i legitimada en el temps, amb resultats que funcionen des de relacions i connexions no formalitzades prèviament amb altres disciplines i contextos. És per això que construir un terreny comú, i restaurar en l'imaginari social la possibilitat de transformació des del potencial que ofereix la creativitat col·lectiva, passa pels vincles que artistes i productors culturals facin amb organitzacions de base, educadors, altres disciplines i espais (públics i privats); tanmateix, tenint en compte les formes de gestió fruit d'aquestes interaccions i donant suport a iniciatives com ara xarxes d'intercanvi de recursos, plataformes de suport mutu i atenció als llegats, i canals de comunicació oberts entre els agents culturals, les institucions, els municipis, i tot plegat projectant la cultura des d'un entorn proper arreu i vinculant-se a altres experiències extralocals.

Obra de la cartellera (fragment): Clàudia Bracons

-
1. John Latham (1921-2006) va articular el concepte, recuperat per Antony Hudek el 2010 en l'exposició seminari «The Incidental Person⁵», a Apexart (Londres). ↵
 2. Artist Placement Group (APG), <http://en.contextishalfthework.net/about-apg/artist-placementgroup/> ↵
 3. G. Deleuze i M. Foucault, «Intellectuals and Power», a D. Bouchard (Ed.), *Language, Counter-memory, Practice: Selected Essays and Interviews by Michel Foucault*, (pàg. 205-217). Ithaca: Cornell University Press, 1977. ↵
 4. Jakob Jakobsen. «Notes on institutions, anti-institutions and self-institutions. Text based on a presentation at the Control Seminar, London. August 16th», febrer de 2003. ↵

Si t'ha agradat aquest article i vols rebre informació dels pròxims que publiquem, envia'ns el teu nom i el teu correu electrònic.

He llegit i acceptat les condicions establertes en l'[avís legal i política de privacitat](#).

Anna Recasens

Artista visual, investigadora, gestora cultural. Combina propostes artístiques personals i col·lectives amb tasques educatives, de gestió i de dinamització cultural. Participa en projectes de recerca i en propostes d'acció sobre l'art, la ciutat, la natura i l'espai social. Imparteix tallers relacionats amb aquests temes, publica articles a diferents mitjans i [...]

[Llegir més](#)